

Patricia Roberts-Miller: «Δημαγωγία και δημοκρατία»

Θανάσης Αντωνίου

Δημοσιεύτηκε 01 Οκτωβρίου 2018

«Οι Γερμανοί είναι κακοί, πολύ κακοί». Ντόναλντ Τραμπ, Βρυξέλλες, Απρίλιος 2017

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ιδρύθηκαν ύστερα από έναν σκληρό εμφύλιο πόλεμο, που είχε σαν αφορμή τις τελείως διαφορετικές απόψεις των πατέρων του αμερικανικού έθνους και των πολιτειών που απάρτιζαν το πρώιμο αμερικανικό κράτος για τον θεσμό της ανθρώπινης δουλείας.

Η Πατρίσια Ρόμπερτς- Μίλερ, καθηγήτρια Ρητορικής και Συγγραφής και διευθύντρια του Κέντρου Συγγραφής του Πανεπιστημίου του Τέξας, στο Όστιν, έγραψε ένα μικρό δοκίμιο για τη δημαγωγία ξεκινώντας ακριβώς από την εποχή του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου, περίοδο κατά την οποία η δημαγωγία εμφανίστηκε με τον υπέρ της δουλείας λόγο ορισμένων αξιοσέβαστων αμερικανικών προσωπικοτήτων. Ο λόγος εκείνος, αδιανόητος για τα σημερινά δεδομένα, εκφερόμενος μάλιστα από χείλη μορφωμένων, πετυχημένων οικονομικά και πιστών στον χριστιανισμό ανθρώπων από τον αμερικανικό νότο, υπήρξε για μικρό χρονικό διάστημα δημοφιλής. Αν και ηττήθηκε στη συγκεκριμένη εμφύλια

σύρραξη, εντούτοις όχι μόνο διατηρήθηκε σε μεγάλο τμήμα του αμερικανικού λαού επί αιώνες, αλλά σύμφωνα με την Π. Ρόμπερτς- Μίλερ ο λόγος εκείνος εγκαταστάθηκε οριστικά στο σώμα της αμερικανικής κοινωνίας.

Έκτοτε, όπως υποστηρίζει, υπήρξαν αρκετές αφορμές και χαρακτηριστικές περιόδοι όπου η δημαγωγία πήρε το πάνω χέρι στην αμερικανική πολιτική πραγματικότητα, επηρέασε με δραματικό τρόπο την πολιτική ατζέντα, όρισε το πλαίσιο της κομματικής και ιδεολογικής αντιπαράθεσης και παρήγαγε ορισμένα εντυπωσιακά αποτελέσματα: η νίκη του Ντόναλντ Τραμπ το 2016, μια νίκη που φαντάζει ακόμα και σήμερα εντελώς παράλογη σε εκατομμύρια Αμερικανούς και δισεκατομμύρια πολίτες του υπόλοιπου κόσμου, είναι κατά την Αμερικανίδα πανεπιστημιακό άλλο ένα επεισόδιο στη μακρά ιστορία της δημαγωγίας στη χώρα της.

Εμείς-Αυτοί

Το ολιγοσέλιδο βιβλίο της χωρίζεται σε τρία τμήματα: ένα πρώτο θεωρητικό, στο οποίο αποσαφηνίζονται οι πρωτεύουσες για το θέμα της έννοιες (δημοκρατία, δημαγωγία, δημαγωγός, πολιτικός διάλογος, πολιτικός ρεαλισμός, αφελής ρεαλισμός, απολυταρχία κ.ά.), ένα δεύτερο ιστορικό τμήμα, όπου αναλύεται μια χαρακτηριστική περίοδος δημαγωγίας και συγκεκριμένα ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίστηκαν στις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οι πολίτες που προέρχονταν ή είχαν καταγωγή από τις χώρες με τις οποίες οι ΗΠΑ βρίσκονταν σε πόλεμο (Ιταλία, Γερμανία και, κυρίως, Ιαπωνία), ενώ στο τρίτο μέρος του βιβλίου η συγγραφέας απαντάει στο μείζον ερώτημα των ημερών μας: τι κάνουμε με τη δημαγωγία;

Η Πατρίσια Ρόμπερτς-Μίλερ θεωρεί ότι η μήτρα από την οποία γεννιέται η δημαγωγία, όχι μόνο στις σύγχρονες αλλά σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία, είναι η αναγωγή των πολιτικών ζητημάτων στο σχήμα Εμείς (οι καλοί) – Αυτοί (οι κακοί). Επειδή μάλιστα στις ανθρώπινες κοινωνίες, ειδικά στις σύγχρονες δημοκρατίες, οι λύσεις των προβλημάτων σπάνια είναι προφανείς, το δίπολο αυτό τίθεται σε λειτουργία πολύ συχνά με την ελπίδα πως έτσι θα δοθεί λύση. Αυτό άλλωστε κάνει κι ο Τραμπ: οι ΗΠΑ είναι οι καλές, όλοι οι άλλοι είναι κακοί. Τα αμερικανικά προϊόντα είναι τα καλά (με την έννοια του ηθικού εδώ...) κι όλα τα άλλα είναι τα κακά που πρέπει να φορολογηθούν, όπως τα γερμανικά αυτοκίνητα, τα κινέζικα τηλέφωνα και η ελληνική φέτα...

Οι φρικτές θεωρίες του ευγονισμού, οι ακραίες πολιτικές εξόντωσης των αντιπάλων που εφαρμόστηκαν από τους ναζί κατάφεραν να επιβληθούν σε –απαθείς ως έναν βαθμό– κοινωνίες, επειδή η δημαγωγία που τις προώθησε και τις επέβαλε είχε κάνει χρόνια πριν τη δουλειά της αργά, αθόρυβα και μεθοδικά.

Η Αμερικανίδα πανεπιστημιακός προσπαθεί σε πρώτο χρόνο να δώσει το περίγραμμα στο οποίο θα κινηθεί, ξεκαθαρίζοντας ότι είναι άλλο η δημαγωγία (ως μια πολιτική διαδικασία αναζήτησης λύσεων κι εκφοράς συγκεκριμένου λόγου) κι άλλο ο δημαγωγός (ο φορέας λόγου). Για τη συγγραφέα, η δημαγωγία είναι ένας τοξικός πολιτικός βιότοπος, που προϋπάρχει στις ανθρώπινες κοινωνίες και βασίζεται σε τυφλούς διαχωρισμούς.

Η παράνοια της δημαγωγίας

Μέσα σε αυτόν τον βιότοπο, κάτω από συγκεκριμένες θερμοκρασίες «ανάφλεξης», επωάζεται και πυροδοτείται ο δημαγωγικός λόγος κι αναδεικνύεται ο δημαγωγός: η περίπτωση της Γερμανίας του Αδόλφου Χίτλερ και του ναζισμού είναι –για τη συγγραφέα– κλασικό παράδειγμα. Οι φρικτές θεωρίες του ευγονισμού, οι ακραίες πολιτικές εξόντωσης των αντιπάλων που εφαρμόστηκαν από τους ναζί κατάφεραν να επιβληθούν σε –απαθείς ως έναν βαθμό– κοινωνίες, επειδή η δημαγωγία που τις προώθησε και τις επέβαλε είχε κάνει χρόνια πριν τη δουλειά της αργά, αθόρυβα και μεθοδικά.

Αυτό το αρρωστημένο σε βάρος των Εβραίων κλίμα της προπολεμικής Γερμανίας αντιπαραβάλλει και συγκρίνει με το τεταμένο σε βάρος των Ιαπώνων κλίμα στο εσωτερικό των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Είναι χαρακτηριστικό ότι ενώ ουδέποτε καταγράφηκε η οποιαδήποτε δολιοφθορά στο εσωτερικό των ΗΠΑ από υποτιθέμενους Ιάπωνες πράκτορες, υπήρχαν Αμερικανοί γερουσιαστές και εισαγγελείς που επέμεναν για καιρό ότι επίκειται δολιοφθορά, φτάνοντας μάλιστα στο σημείο να υποθέτουν ότι επειδή δεν υπάρχει περιστατικό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχε δίκτυο κατασκόπων έτοιμο ανά πάσα στιγμή να διαλύσει το εσωτερικό των ΗΠΑ. Τα αποτελέσματα αυτής

της παράνοιας ήταν τραγικά – οι μαζικές εκτοπίσεις άσχετων, φουκαριάρηδων Ιαπώνων.

Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου και χρησιμοποιώντας –μεταξύ άλλων– την αρχαία ελληνική γραμματεία η οποία, ως συνήθως, είχε αντιμετωπίσει (κι) αυτό το ζήτημα πριν από 2.500 χρόνια (Θουκυδίδης κ.ά.), η συγγραφέας τοποθετείται συνολικά για το δίπολο δημαγωγία-δημοκρατία.

Η Πατρίσια Ρόμπερτς-Μίλερ αναγνωρίζει ότι δεν μπορεί να υπάρξει κοινωνία χωρίς τον ιό της δημαγωγίας και πρόθυμους ξενιστές του, που θα μολύνουν το σώμα της κοινωνίας προσφέροντας «εύκολες» λύσεις («Οι Γερμανοί είναι κακοί...»), όπως δεν μπορεί να υπάρξει τηλεόραση χωρίς κακό ποιοτικά πρόγραμμα που θα το παρακολουθούμε αμέτοχοι από τον καναπέ μας, όπως γράφει. Μπορούμε όμως ανά πάσα στιγμή να κλείσουμε τη φαινομενικά διασκεδαστική τηλεόραση, γράφει χαρακτηριστικά, και να σηκωθούμε για να κάνουμε καμιά βόλτα, αναζητώντας και τις άλλες πλευρές της πραγματικότητας. Κι αυτό είναι δημοκρατία.

Δημαγωγία και δημοκρατία

Πατρίσια Ρόμπερτς-Μίλερ

μετάφραση: Σέβυ Σπυριδογιαννάκη

Ψυχογιός

152 σελ.

ISBN 978-618-01-2378-4

Τιμή €8,80